

УДК 338.65

Ячменьова В.М., д.е.н., професор,

Клевець М.І., к.т.н., доцент

Національної академії природоохоронного та курортного будівництва

КОНТРОЛЬ ЯК ПІДСИСТЕМА СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Проведено аналіз існуючих підходів щодо визначення контролю як процесу та складової системи управління, тобто її підсистеми. Встановлено, що зміни у зовнішньому середовищі вимагають від керівництва перетворення систем управління діяльністю підприємства, а саме, підсистеми контролю.

Ключові слова: контроль, форми контролю, функції контролю, управлінський контроль, процес контролю.

Yachmenova V., Klevets M.

CONTROL SUBSYSTEM IN MODERN MANAGEMENT COMPANY

The analysis of existent approaches is conducted in relation to determination of control as process and component control the system, that its subsystems. It is set that changes in an external environment require transformation of control the system by activity enterprise from guidance, namely, control subsystems.

Keywords: control, forms of control, control function, administrative control, control process.

Ячменьова В.М., Клевець М.И.

КОНТРОЛЬ КАК ПОДСИСТЕМА СОВРЕМЕННОГО МЕНЕДЖМЕНТА ПРЕДПРИЯТИЯ

Проведен анализ существующих подходов к определению контроля как процесса и составляющей системы управления, т.е. ее подсистемы. Установлено, что изменения во внешней среде требуют от руководства преобразования систем управления деятельностью предприятия, а именно, подсистемы контроля.

Ключевые слова: контроль, формы контроля, функции контроля, управленческий контроль, процесс контроля.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Контроль як функціональна підсистема розглядається у деяких випадках: по-перше, як високоавтоматизована система, що здійснює спостереження за діяльністю підприємства. В таких підсистема заздалегідь сформовано

образ, з яким постійно ідентифікуються ключові параметри діяльності підприємства. Здійснення такої форми контролю за діяльністю промислового підприємства, скоріш за все потрібна на високотехнологічних підприємствах та з високим рівнем безпеки, таких як: теплоенергетичних підприємствах та підприємствах атомної енергетики, металургійних та глиноземних заводах тощо. По-друге, як підсистеми управління промисловим підприємством, то це змішана форма контролю де автоматизовані системи є одним з елементів підсистем. З точки зору підсистеми, на контроль покладаються більш широкі функції, які здатні не тільки спостерігати за діяльністю промислового підприємства, а, й приймати управлінські рішення, супроводжувати їх, забезпечувати їх здійснення ресурсами, прогнозувати та отримувати очікуваний результат. За своєю суттю це є складний алгоритм який має свої орієнтири обов'язків та відповідальності, що дають можливість: зупинити процес, якщо є суттєві відхилення і повернутися, за необхідності, на попередні позиції; призупинити процес і внести корективи (якісні, кількісні, технологічні, стандартні); продовжити процес, якщо проміжні показники мають відхилення, але їх рівень значно кращий ніж очікували.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Так на підставі системного підходу, розробленого Л. Берталанфі, ще у середині ХХ сторіччя, ми спостерігаємо яким чином властивості системи саморегулювання на підставі зворотного зв'язку впливають на теорію контролю в управлінні. На підставі цього, К.М. Лебедев доводить, що ігнорування самого впливу та зворотного зв'язку в контролі може призвести до небажаних наслідків у діяльності підприємства. Яскравим прикладом Теорії контролю є Теорія мотиваційного контролю Д. Хайленда, яка є узагальненням ідей і концепцій, що сформувалися на підставі теорій управління та психології, та за допомогою кібернетичних систем являє собою психологічний механізм контролю та планування дій.

Контроль - це не тільки одна з функцій менеджменту, це, ще й найважливіший елемент саме системи управління, під яким би кутом і в яких би структурних зрізах не розглядався (функціональних, процедурних, організаційних, технологічних, тощо). Варто відзначити, що у міжнародній практиці, контроль все частіше розглядається як метод

вдосконалення управління на всіх рівнях органів управління як владного, так і господарського рівня. На наш погляд, гідний внесок у науку про контроль внесли такі провідні учені як: С. С. Фролов [1], Н. В. Клак [2], В. А. Гончарук [3], С. О. Календжян [4], Б. Т. Жарылгасова [5], И. Н. Герчикова [6], Д. Х. Акчурина [7], И. Касперович [8] І.А. Белобжецький, Н.Т. Білуха, Б.І. Валуїв, Ю.А. Данільовський, Е.А. Кочерін, В.П. Суйц, А.Д. Шеремет [цитуються за 2, 6, 7].

Цілі статті. Метою дослідження є аналіз існуючих підходів щодо визначення контролю як процесу та складової системи управління, тобто її підсистеми. Довести, що зміни у зовнішньому середовищі вимагають від керівництва перетворення систем управління діяльністю підприємства, а саме, підсистеми контролю.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. З точки зору бухгалтерського обліку та оподаткування контроль виконує інші функції у підсистемі. Його діяльність спрямовано на фінансово-договірні відносини. Контроль у цьому випадку виступає, так як є проявом регулюючої функції оподаткування, з особливим комплексом дій своїми правилами організації, оцінки та узагальнення. Що стосується податкового контролю, то він, як і митний контроль, традиційно розглядається у якості державної регулюючої функції.

Інтеграційні процеси вимагають від вітчизняних підприємств реструктуризації систем господарювання, тому перед ними стають задачі структурної перебудови елементів системи управління, у тому числі і контролю. Ці перетворення не повинні суперечити існуючій концепції контролю і мають базуватися на наукових підходах. Сьогодні вітчизняна наука відчуває дефіцит у комплексних науково-практичних розробках, що здатні розкрити численні аспекти управлінського контролю. Проблема полягає у тому, що контроль як функція управління розглядається у доволі поширеному вигляді, такий підхід не є повним і свідчить про однобоке уявлення контролю як функції управління.

Поняття управлінського контролю можна інтерпретувати з двох точок зору: по-перше, як один з етапів процесу управління чи як одну з його функцій (такий підхід, як зазначалося вище, є одним з напрямів теорії управління); по-друге, як підсистему, що складається з низки елементів (що входять до складу системи управління діяльністю

підприємства). Кожен з цих бачень поняття "контроль" по різному розкривають змістовність та мають свою сутність. Управлінський контроль підприємства, як один з етапів процесу управління це здійснення її суб'єктами, наділеними відповідними повноваженнями (тобто суб'єктами контролю), або в автоматичному режимі, заданому вказаними суб'єктами і під їх управлінням, таких дій: по-перше, це визначення фактичного стану або дії керованої ланки системи управління підприємством; по-друге, порівняння фактичних даних з нормативними або очікуваними, тобто з образом для порівняння, прийнятим на підприємстві, або заданим ззовні нормативом, або тим, що на думку керівництва є раціональним; по-третє, оцінка відхилень, що перевищують гранично припустимий рівень, на предмет ступеня їх впливу на аспекти діяльності підприємства; по-четверте, виявлення причин що сприяли виникненню відхилень у діяльності підприємства.

Відповідно до підходу як процесу управління, мета контролю полягає у забезпеченості інформаційної прозорості об'єкту управління що дає можливість ухвалити ефективні управлінські рішення. При цьому, поняття "інформаційна прозорість" об'єкту управління відбиває уявлення про ступінь керованості даного об'єкту, тобто про те, в якому ступені в результаті управління забезпечується (забезпечувалося або має забезпечуватися у майбутньому) підтримка необхідного стану або дії об'єкту управління у відповідний момент часу. Цілком очевидно, що без забезпечення інформаційної прозорості об'єкту управління адекватне його сприйняття неможливе, управлінська дія не принесе бажаний результат і управлінський зв'язок з об'єктом втрачається, що і обумовлює особливу важливість контролю в процесі управління. До функцій контролю можна віднести такі підфункції: оперативну, упорядковану, превентивну, комунікативну, інформативну і захисну.

Очевидно, що зі зміною умов господарювання контроль набуває характер основи, присутньої на всіх рівнях управління організацією, і забезпечує оптимальний хід процесу управління на всіх інших його стадіях (планування, організація, регулювання, облік, аналіз). При цьому, особливість контролю полягає в його подвійній ролі в процесі управління діяльністю підприємства. В результаті глибокої інтеграції контролю і інших елементів процесу управління діяльністю підприємства на практиці неможливо визначити коло діяльності для

працівника таким чином, щоб воно відносилось тільки до якогось одного елементу управління без його взаємозв'язку і взаємодії з контролем. Будь-яка управлінська функція, будь то функція планування, обліку тощо, обов'язково інтегрована з функцією контролю. Тому правомірно стверджувати, що контроль діяльності підприємства є: невід'ємним елементом кожної стадії процесу управління діяльністю підприємства; “відособленою” стадією, що забезпечує інформаційну прозорість на якість ходу процесу управління діяльністю підприємства на всіх інших стадіях. Для того, щоб глибше зрозуміти сутність контролю як найважливішої складової частини поняття управління діяльністю підприємства (або як управлінської категорії), розкрити механізм функціонування що відбиває якість стосунків, виявити специфічні особливості різних її складових, розглянемо контроль з практичної точки зору, як підсистему і складову частину системи управління діяльністю підприємства.

Отже, іншому сенсі управлінський контроль в сучасних умовах господарювання доцільно представити як підсистему, що складається з елементів входу (інформаційне забезпечення контролю), елементів виходу (інформація про об'єкт управління, отримана на підставі контролю) і сукупності таких взаємозв'язаних ланок як: центри відповідальності, техніка контролю (тобто інформаційно-обчислювальна техніка і технологія), процедури контролю, середовище контролю, система обліку. Ефективна система контролю передбачає певну мету і завдання. Основними цілями є: по-перше, є збереження і ефективне використання різноманітних ресурсів і потенціалу діяльністю підприємства; по-друге, забезпечення своєчасної адаптації підприємства до змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі; по-третє, забезпечення ефективної діяльності підприємства, а також її стійкості і максимального розвитку в умовах досконалої конкуренції.

Висновки. Досягнення цілей підсистеми як відомо забезпечується реалізацією завдань, які, на наш погляд, полягають в досягненні таких основних показників ефективності управління діяльністю підприємства: відповідність діяльності підприємства прийнятому напрямку дій (тобто цільовим установам і орієнтирам) та визначеної стратегії; стійкість діяльності підприємства з фінансово-

економічної, ринкової та правової точок зору; збереження ресурсів і потенціалу діяльністю підприємства; належний рівень повноти та достовірності первинних документів і якості первинної інформації для успішного керівництва і ухвалення ефективних управлінських рішень; показники безпомилковості реєстрації і обробки фінансово-господарських операцій діяльністю підприємства; раціональне і економне використання всіх видів ресурсів; дотримання працівниками підприємства встановлених адміністрацією вимог, правил і процедур; дотримання вимог законів і підзаконних актів держави, виданих органами влади, а також повноважними органами місцевого самоврядування.

Ці і багато інших завдань обумовлюють формування на підприємстві ефективної контрольної підсистеми. Результативність контролю характеризує економія втрат, тобто зменшення втрат, обумовлене функціонуванням системи (іншими словами: різниця між передбачуваними величинами збитків в умовах відсутності контролю і при його наявності). Очевидно, що підсистему контролю організують з урахуванням віддачі від її функціонування або, точніше кажучи, витрати на створення і підтримку функціонування підсистеми певного ступеня складності разом з упущеною вигодою від альтернативного вкладення засобів, спрямованих на її створення і підтримку, не повинні перевищувати очікуваних збитків від її відсутності.

Список використаних джерел:

1. Фролов С.С. Социология организаций. Применение контроля в управлении организацией.// С.С. Фролов. // Режим доступа : - http://society.polbu.ru/frolov_esociology/ch27_i.html
2. Клак Н. В. Контроль как функция управления в социальной сфере региона : Дис. ... канд. социол. наук : 22.00.08 : Пенза, 2004 208 с. РГБ ОД, 61:04-22/381
3. Гончарук В.А. Развитие предприятия / В.А. Гончарук // Режим доступа : <http://www.aup.ru/books/m62/>
4. Календжян С. О. Контроль - как обеспечить успех и запланированный результат / Сергей Оганович Календжян // Режим доступа : <http://www.osilim.ru/time6/01.php>: elitarium.ru
5. Жарылгасова Б.Т. Система внутреннего контроля и оценка рисков / Б.Т. Жарылгасова // Аудиторские ведомости. - 2007. - № 2 – С. 16-21.
6. И. Н. Герчикова «Менеджмент: Учебник». – 3-е изд., перераб. и доп. – Москва, «ЮНИТИ», 2002.
7. Акчурин Д. Х. Прогнозирующий контроль и адаптивное управление в функциональных подсистемах теплоэнергетических АСУТП : диссертация ... кандидата технических наук : 05.13.06. - Пенза, 2007. - 202 с. : ил. РГБ ОД, 61:07-

5/3610/ Д.Х. Акчурин // Режим доступа : - <http://www.osilim.ru/time6/01.php:elitarium.ru>

8. Касперович И. Подсистема визуального оперативного контроля действий пользователей на защищаемых компьютерах / Ирина Касперович // Главный Бухгалтер. Ценообразование. – 2007. - № 4. – С. 32-38